

აბრომენეჯმენტის განვითარების აუსილებლობა და პერსპექტივები

გლობალიზაციას დადებითად ერთ-ად მრავალი უარყოფითი გავლენა აქვს ჩვენს ეკონომიკაზე, მათ შორის სოფლის მეურნეობაზეც. სხვა ქვეყნების დაბალფასიანი, ხშირ შემთხვევაში არც თუ მთლად ხარისხიანი და უსაფრთხო პროდუქციით გაჯერებულია ჩვენი შიდა ბაზარი, რომელთანაც კონკურენცია ადგილობრივ პროდუქციას და ფერმერებს არა მხოლოდ ფასის, არამედ შესაბამისი „ბრძოლის უნარების“ არცოდნის გამოც ძალიან უჭირთ.

სწორედ ამ უნარების შექმნასა და ათვისებაში ორგანიზებული დახმარებაა საჭირო, რათა მხოლოდ ინტუიციასა და შემთხვევითობაზე არ იყოს დამოკიდებული დიდი შრომის შედეგად მოყვანილი პროდუქციის რეალიზაციის საკითხი.

დარგის ეფექტიანობის ამაღლების საუკეთესო გზაა – კონკურენციის ხელშეწყობა და რეგულირების ოპტიმიზაცია. გლობალიზაციის პირობებში ცხადია ჩვენი ბაზარი ვერ დაიხურება. ამასთან, საყოველთაოდ ცნობილია, რომ გახსნილი ეკონომიკები გრძელვადიანი პერიოდისთვის უფრო ეფექტურია, ვიდრე დახურული და გარე ზემოქმედებისაგან დაცული ეკონომიკები.

სოფლის მეურნეობის „რეანიმაციისთვის“ გამოყოფილი თანხის გადანაწილება, აგრომეურნეობის მიმართულებებისა და სანარმოების განვითარებისთვის, ამ ეტაპზე ფაქტობრივად საბანკო სექტორის და ბაზრის კონიუნქტურისა და გადაწყვეტილებების ამარა რჩება.

ასეთი მიდგომა გრძელვადიანი პერიოდისთვის გამართლებულია, მაგრამ მოკლევადიან პერიოდში რეალურ შედეგებს ვერ მოიტანს, მით უფრო თუ გავითვალისწინებთ, რომ ამ მიმართულებით ჩვენს საბანკო სფეროს გამოცდილება, შესაბამისი კადრები, და შეიძლება შესაფერისი მოტივაციაც ნაკლებად აქვს. ამიტომ, დიდი და არასწორი მოლოდინების გაცრუებისა და ფლუსტრაციის საშიშროება საკმაოდ რეალურია.

ჩვენი ეკონომიკის ერთ-ერთი ყველაზე ჩამორჩენილი, მაგრამ ამ ეტაპისთვის ყველაზე დიდი პოტენციალის მქონე დარგის, სოფლის მეურნეობის, სწრაფი რეაბილიტაციისა და განვითარებისთვის გამოყოფილი თანხების მაქსიმალური ეფექტიანობისთვის მნიშვნელოვანია პროგრამულ-მიზნობრივი მიდგომის გამოყენება და თოთოეულ მიმართულებაზე შესაბამისი სტრუქტურის ან სტრუქტურული ქვედანაყოფის, და რაც მთავარია

სწორად შერჩეული მენეჯმენტისა და პერსონალის გაპიროვნება.

პრიორიტეტული მიმართულებების განსაზღვრაზე მსოფლიოს მონინავე გამოცდილების გაზიარებასთან ერთად, აგრარული მიმართულებით მომუშავე ქართული სამეცნიერო პოტენციალის უფრო მეტად ჩართვა, მათი შესაძლებლობების აკუმულირება ერთ სამეცნიერო ცენტრში, გაცილებით მაღალ ეფექტს საკმაოდ მოკლე დროში მოიტანს. ცენტრს შესაძლებლობა ექნება კოორდინირება გაუწიოს სხვადასხვა მიმართულებების (აგრონომია, გადამამუშავებელი წარმოება, აგრომენეჯმენტი, რეალიზაცია, ტრენინგები და სხვა) განვითარებას, ამასთან მათი მოტივაციაც მაღალი იქნება, ვინაიდან ნაშრომების და კვლევების მნიშვნელოვანი ნაწილი ბოლო პერიოდში რეალურად არარეალიზებულია.

არანაკლებ მნიშვნელოვანია მიღწევებისა და წარმატებული გამოცდილების სწრაფი ტირაჟირება და უფრო აგრესიული საინფორმაციო პოლიტიკის წარმოება. აღნიშნული ხელს შეუწყობს ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას სოფლებში, თავიდან აგვაცილებს კომუნიკაციის ნაკლებობით გამონეულ გაუგებრობებს და განაპირობებს გამოყოფილი თანხებისა და სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული საკანონმდებლო და მარეგულირებელი ცვლილებების სწრაფ იმპლიმენტაციას.

ბევრ სპეციფიკურ სირთულესთან ერთად ქართულ სოფელს მცირემიწიანობა (მრავალ მფლობელზე დანაწევრებული სავარგულები) ახასიათებს, რაც მნიშვნელოვნად ართულებს თანამედროვე ტექნოლოგიების ათვისებას, მაღალმწარმოებლური ტექნიკის შექმნასა და გამოყენებას, და რაც არანაკლებ მნიშვნელოვანია, მენეჯმენტის თანამედროვე მეთოდების დანერგვას. ეს ყველაფერი საბოლოოდ აისახება მოსავლიანობაზე, მიღებული მოსავლის რეალიზაციის გართულებაზე,

გადამამუშავებელი საწარმოების შექმნაზე, საბანკო და სადაზღვევო პროდუქტებით სარგებლობაზე, დარგისთვის დამახასიათებელი მნიშვნელოვანი რისკების მართვაზე.

მინის მეორადი ბაზრის ჩამოყალიბება და ფერმერული მეურნეობების გამსხვილება ფაქტობრივად ახალი დანყებულია. გამსხვილება ძირითადად ჯერ კიდევ სტიქიურ ხასიათს ატარებს. აქამდე სახელმწიფოს მარეგულირებელი და მასტიმულირებელი როლი ფაქტობრივად არ იკვეთებოდა.

ამჟამად საკმაოდ აქტიური ნაბიჯები იდგმება სახელმწიფოს მიერ პირდაპირი და ირიბი მეთოდებით კოოპერირების ხელშეწყობისთვის: გაერთიანებათა სუბსიდირება და სხვადასხვა სახის მატერიალური დახმარება; საკანონმდებლო რეგულირება და შეღავათები. აღსანიშნავია ამ მიმართულებით ბოლო პერიოდში მიღებული საკანონმდებლო ცვლილებები, რომელიც სასოფლო-სამეურნეო კოოპერირებისადმი რეალურ ხელშეწყობას ითვალისწინებს. სასურველია ასეთი ნორმატიული რეგულირების პროცედურების რეალურ საქმიანობაში დანერგვის ფორსირება და ხელშეწყობა.

შიდა ბაზრის და მომხმარებელთა დაცვისთვის სურსათის მონიტორინგის სამსახურის იმედისმომცემი გააქტიურება პერმანენტულ, სისტემურ და პრევენციულ ღონისძიებებში უნდა გადაიზარდოს და უხარისხო პროდუქციის ამოღებაზე მარტო ერთჯერადი ნერტილოვანი ღონისძიებებით არ შემოიფარგლოს.

აღსანიშნავია სახელმწიფოს თანადგომა საგარეო ბაზრების მოძიებისა და გახსნის თვალსაზრისით, ასევე სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების დამუშავების მასშტაბების ზრდისა და გადამამუშავებელი საწარმოების ხელშეწყობის მიმართულებით. ყველაფერთან ერთად აუცილებელია შუალედური (დამაკავშირებელი) რგოლის-დამამზადებლების (მენახვა, დახარისხება, შეფუთვა, მინოდება) განვითარების ხელშეწყობა-დროისა და სახსრების ოპტიმიზაციისათვის.

ამდენ სიახლეს, საშინაო და საგარეო გამოწვევებს ჩვენი ფერმერები თითქმის მოუზმადებლები ხვდებიან. აგროგარემოში მიმდინარე სრულმასშტაბიანი ძვრები მოითხოვენ მუდმივ განვითარებას და სრულყოფას. ფაქტობრივად საქართველოში აგრომენეჯმენტის

თვალსაზრისით არცთუ სახარბიელო მდგომარეობაა, მით უფრო რეალური აგროლიდერების ფორმირების საქმეში. გამოცდილება მენეჯმენტის საფუძვლებში მხოლოდ ერთეულებს აქვთ. ვფიქრობთ, საბაზრო მოთხოვნებისა და სახელმწიფოს ხელშეწყობითაც, სამომავლოდ მათი რიცხვი მნიშვნელოვნად გაიზრდება და გაძლიერდება.

გლობალიზაციისა და უსწრაფესად მზარდი საინფორმაციონაკადების კვალობაზე, თანამედროვე გამოწვევების შესაბამისად უნდა მომზადდნენ მენეჯერები, რომლებიც სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის განხორციელებასთან ერთად შეძლებენ ჩამოაყალიბონ და შემდგომ მართონ მწარმოებლებს, მიმწოდებლებსა და მომხმარებლებს შორის ურთიერთობები, ხელი შეუწყონ ინოვაციებს და ადამიანური რესურსების მართვის ახალი მიდგომებს.

სოფლად დასაქმებულები ამ სფეროსთვის დამახასიათებელი სპეციფიკური და მარავალფეროვანი რისკების მართვას ელემენტურულ დონეზეც ვერ ახერხებენ და მხოლოდ სახელმწიფოს ერთჯერად ინექციებზე არიან დამოკიდებულნი. არც ისინი და არც ჩვენი სადაზღვევო ინფრასტრუქტურაა მზად ამ მიმართულებით თანამშრომლობისთვის. ამაზე მეტყველებს აგრო რისკების შემცირებისთვის სადაზღვევო სექტორის 1%-იანი გამოცდილება. ეს იმაზე მეტყველებს, რომ ამ მომსახურებაზე მოთხოვნა ფაქტობრივად ჯერ არ არის ჩამოყალიბებული და ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანი ღონისძიებები გასატარებელი.

უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყანაში აგრომენეჯერთა ფენის ჩამოყალიბება საწყის ეტაპზეა. განსაკუთრებული პრობლემაა კვალიფიციური აგრომენეჯერების მომზადების თვალსაზრისით. ამიტომ არის განათლება და კვალიფიკაციის ამაღლება პრიორიტეტული. მთავრობას ძირეულ საგანმანათლებლო პროგრამებთან ერთად შეუძლია მხარი დაუჭიროს კერძო ინიციატივების განვითარებას, ამ სფეროში ტრენინგ კურსებისა და სწავლების ახალი და კრეატიული მიმართულებების დანერგვისა და განვითარებისთვის.

აღსანიშნავია ისიც, რომ უმაღლესი განათლება, პირადი გამოცდილება, სხვადასხვა ტრენინგები და კურსები ნამდვილად არ არის საკმარისი დღევანდელი გაზრდილი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. აგ-

რომენეჯერების საქმიანობა ძალიან სპეციფიკურია. აგრონარმოების სულ უფრო მზარდი, და მოსალოდნელი ბუმი ამ სფეროში, ცვლილებებისაკენ და აგრომეურნეობის სრულყოფისკენ სწრაფვა, ამ მიმართულებით უწყვეტი განათლების სისტემის სრულყოფას მოითხოვს, თუმცა შეიძლება ითქვას, რომ ბოლო წლებში საკმაოდ მნიშვნელოვანი ჩავრდნა იყო და შესაბამისი დარგის მესვეურებს ფაქტობრივად მინიმალური საფუძვლიდან მოუწევთ კოლოსალური სამუშაოების ჩატარება.

აგრომენეჯერების მომზადებისთვის ორი ძირითადი მიმართულებით არის მნიშვნელოვანი ღონისძიებები გასატარებელი, პირველი და ვიქრობთ, შედარებით მასშტაბური და განსახორციელებლად უფრო რთულიც-ძირითადი და ელემენტარული საკითხების მასობრივ დონეზე სწავლება, და მეორე-ძირეული განათლება აგრომენეჯერებში.

პირველი მიმართულების ძირითადი სირთულე იმაში მდგომარეობს, რომ ფერმერებისა და პოტენციური ფერმერებისთვის ამ სწავლების აუცილებლობის გაცნობიერება ჯერ რეალურად არ მომხდარა, და ამ მიმართულებით გადადგმულ ნაბიჯებს დიდი ალბათობით სკეპტიკურად შეხედებიან და სწავლის მოტივაცია დაბალი იქნება. არც ის არის გამორიცხული, მათივე განათლებაზე გაღებული თანხების საჭიროებასა და აუცილებლობაზე გაუჩნდეთ კითხვის ნიშნები და გარკვეული აგრესიაც გამოიწვიოს მათში, მათი შეხედულებით „ფუჭად გადაყრილმა თანხებმა“.

შედარებით მსხვილი სასოფლო-სამეურნეო წარმონაქმნების-აგროფირმების და კოოპერატივების მენეჯერებმა ცხადია იციან რომ აგრარული საქმიანობის პოტენციურად სწრაფად მზარდი ტემპი და ამ სფეროში გლობალურად მიდინარე პროცესები და ცვლილებები მათგანაც მოითხოვენ მუდმივ განვითარებასა და სრულყოფას.

საჭიროა აგროლიდერების ჩამოალიბება, რომლებიც დაკავდებიან აგროსფეროში ადამიანების მართვით, თანამედროვე აგრომეურნეობისთვის საჭირო უნარჩვევების სწავლებით, გახდინან აგროფირმებს მომგებიანს და წარმატებულს. ეს არც თუ იოლი საქმე იქნება, ვინაიდან არა მარტო საქართველოს ყველა რეგიონს, არამედ თითოეულ მოქმედ და პოტენციურ აგროფირმას

თავისი სპეციფიკა და სირთულეები ექნება.

ერთ-ერთი პროდუქტიული ფორმა შეიძლება გახდეს აგროკოუჩინგი, რომელიც მრავალ ქვეყანაში უკვე წრმატებით გამოიყენება, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგადად კოუჩინგის განვითარების მასშტაბები ჩვენს ქვეყანაში არცთუ მნიშვნელოვანია, მათ შორის მენეჯმენტის თანამედროვე მეთოდებითა და მიმართულებით ფუნქციონირებად ეკონომიკის უფროგანვითარებულ სფეროებშიც კი.

მენეჯმენტის თანამედროვე მეთოდების შესწავლა საშუალებას მისცემს ჩვენს ფერმერებს შედარებით მოკლე ვადაში, ხარისხიანი კომუნიკაციების განვითარების კვლობაზე, საკმაოდ მარტივად და კომფორტულად, მნიშვნელოვნად გაზარდონ პირადი ეფექტიანობა, აიმაღლონ ცოდნის დონე, სიტუაციების გაცნობიერების და გადწყვეტილებათა მიღების შესაძლებლობები და წარმატებულად გამოიყენონ მათ ხელთ არსებული ყველა რესურსი. შესძლებენ თავად მოძებნონ საუკეთესო გზა შედარებით მოკლე დროსა და მინიმალური ფინანსური დანახარჯებით. პრაქტიკაში მოახდინონ საკუთარი გამოცდილების, პროფესიული და პიროვნული უნარჩვევების მაქსიმალური რეალიზაცია, განივითარონ ლიდერული თვისებები. გვერდიდან შეხედონ საკუთარ ბიზნესს, გაანალიზონ მოვლენები და კონცენტრირდენ წარმატებულ სტრატეგიებზე და არა წარსულ ჩავარდნებსა და შეცდომებზე. ყველაფერი ეს საბოლოო ჯამში წაადგებათ ფერმერებსაც და ქვეყნის ეკონომიკასაც.

საყოველთაო განათლებას და დარგში სიახლეების სწრაფ და ეფექტიან გავრცელებას, აგროსფეროს სპეციფიკურობიდან გამომდინარე, ხელს შეუწყობს მობილური ტრენინგ ჯგუფების ჩამოყალიბება, რომლებიც ადგილობრივ საკონსულტაციო ცენტრებთან კოორდინაციითა და თანამშრომლობით ადგილზევე გაეცნობიან მდგომარეობას და პრობლემებს და სწორედ კონკრეტული რაიონის ან სოფლის თავისებურებებიდან გამომდინარე მიანვდიან შესაბამის ინფორმაციას ადგილობრივ მოსახლეობას. ისინი მხოლოდ ზოგადი ინფორმაციის ტირაჟირებით არ შემოიფარგლებიან, რაც გაზრდის ადგილობრივების ინტერესს და ჩართულობას სწავლების პროცესში.

რაც შეეხება სწავლების ძირითად ფორმას, რომელიც

უმაღლეს სასწავლებლებში სოფლის მეურნეობის და მისი მომიჯნავე დარგების სხვადასხვა მოდულებს (აგრონომია, ვეტერინარია, მევენახეობა-მელვინეობა, კვების ინდუსტრიის ინჟინერია და ტექნოლოგიები, აგროეკოლოგია, სატყეო საქმე, აგრობიზნესის ადმინისტრირება) ითვალისწინებს, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს გამოცდების ეროვნული ცენტრის ინფორმაციის თანახმად, მიმდინარე წელს გამოცხადებული 45 ათასამდე ადგილიდან გასული წლის ანალოგიურად, მხოლოდ 1050-მდე ადგილი, ანუ 2.3% მოდის. აქედან ყველაზე მეტი-200 ადგილი გამოცხადებული აქვს საქართველოს პოლიტექნიკურ უნივერსიტეტს “აგრო ბიზნეს მენეჯმენტის” სპეციალობით, ასევე აგრო მიმართულება პრიორიტეტულია ქუთაისის აკაკი წერეთლის სახ. უნივერსიტეტში (300-მდე ადგილი სხვადასხვა მოდულებით) და 112 ადგილი საქართველოს საპატრიარქოს წმინდა ტბელ აბუსერიძის სახელობის უნივერსიტეტს (გასული წლის ანალოგიურად).

საერთო კონტიგენტს თუ გადავხედავთ, ეკონომიკისა და ბიზნესის ადმინისტრირების მიმართულებებზე 25 %-ის ფარგლებშია, საიდანაც ძირითადი ადგილები ქვეყანაში ადრე გაცხადებული პრიორიტეტული დარგის ტურიზმის სპეციალობებზე მოდის. ასევე მნიშვნელოვნადაა წარმოდგენილი ზოგადად მენეჯმენტი, მისი მოდულები – კერძოდ კი, აგრომენეჯმენტი მოხსენიებული არ არის (ზემოთხსენებული უნივერსიტეტების გარდა). მოსალოდნელია ამ მხრივ არსებითი ცვლილებები

ბები ქვეყანაში ახალი და რეალური პრიორიტეტული მიმართულების, სოფლის მეურნეობის, შესაბამისად უახლოეს მომავალში განხორციელდეს. ცხადია მნიშვნელოვანია ასეთი ცვლილებები, მაგრამ გატარებულ ღონისძიებებს მყისიერი ეფექტი არ ექნებათ, შედეგები უახლოეს პერიოდში ხელშესახები არ იქნება.

ზოგადად შეიძლება ითქვას, რომ აუცილებელია ზრუნვა აგროფირმების (ზოგადად სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის) პრესტიჟულობის ამაღლებაზე, ქვეყნის ინტელექტუალური და უნარიანი ადამიანების ამ სფეროში მიზიდვის მიზნით, რაც განაპირობებს დარგის მაღალი ტემპებით ზრდას და მასში სახელმწიფოს მიერ მიმართული ფინანსური რესურსებისა და ძალისხმევის სწრაფ და ეფექტიან უკუგებას. ამის განხორციელებას კი ტრადიციულ მეთოდებთან (დარგის განვითარების სტრატეგიული მიმართულებების შემუშავება და დამტკიცება, საკანონმდებლო-ნორმატიული ბაზის ცვლილება, შიდა ბაზრის დაცვის ღონისძიებები, სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული მიზნობრივი პროგრამები და სასწავლო პროგრამები და ა.შ.) ერთად კრეატიული მიმართულებების ხელშეწყობაც ესაჭიროება.

თამარ ბიჭიკაშვილი
საქართველოს ეროვნული
უნივერსიტეტის (სეუ)
ასოცირებული პროფესორი

AGRO MANAGEMENT - REQUIREMENTS AND PERSPECTIVES

Tamar Bichikashvili

SUMMARY

Globalization along with positive impact has a plenty of negative influence on our economy, including agriculture.

Corresponding to globalization and fastest possible growing information flows, managers should be prepared in accordance with the modern challenges of agriculture, who along with development of rural - agricultural activities will be able to develop and manage the relationships between suppliers and customers, to innovate new approaches of human resources' management.

In the country, formation of agro managers' sphere is at the very first level. Training of the high skill agricultural managers is the main problem of the country.

In this sphere are important arrangements to be conducted in two main directions,

Firstly, we believe that it is a relatively large scale and more difficult to imply - basic and elemental mass level issues training.

Secondly - the basic education in agro management.

It is necessary to train agro leaders, who will be able to conduct people in agro sphere, studying skills which are required in modern agro sphere; they will make agro companies more profitable and successful.

Agro coaching can become one of the productive forms, which is already been successfully used in many countries.

As for the basic form of teaching which envisages institutions of higher education in agriculture and different modules of allied sectors, current year from announced 45 thousand places only 1030 – place is available i.e. 2.7%.

It is greatly important to take care of upgrading the prestige of agro companies (generally rural – agricultural activities), in order to attract intelligent and skilful country people that leads to high tempo field growth and the state-directed financial resources and the rapid and effective return of efforts.